

A Nemzeti Múzeum átszervezése

Annak az erőteljes lökással újjaalakuló kultur-
munkának, ami most az egész vonalon hatalmas
akarással megindult, szerves alkatrészt tesz ki a
múzeumok életének az átforgalmazása is. Múzeumaink
közül mind új természetű átalakuló és épülő
munkára szorul, de egyiknél sincsenek olyan mély-
reható hibák, mint a Nemzeti Múzeum szerveze-
tésében. E hibák kijavítása, s a Nemzeti Múzeum
gyűjteményeinek, gazdag kincseinek a tudomány
és a tömegnevelés szolgálatába való állítása, a
múzeumi alkotómunka legfontosabb és legsürgő-
sebb feladata.

A Nemzeti Múzeum minden magyar közgyűj-
temény őse. Eredetileg egy főúri magángyűjtemény-
ből, Széchényi Ferenc régiség- és ritkaságyűj-
teményéből indult ki s sokfajta bővülés és átfor-
málódás révén jutott el mai berendezkedéséig. A
múzeum eredetileg elég gazdag könyvtárból, érem-
gyűjteményből, kevés metszetből, kitömött állatok-
ból, barbariumból s árvány-érdekességekből állott.
A magángyűjteményeknek a XVII. és XVIII. szá-
zadban általában kedvelt formája: a ritkasági ka-
binet volt az eredeti formája. Ebből az ősfarmából
egy évszázadnál hosszabb idő alatt anyagának
mennyiségében és minőségében és a benne elhe-
lyezett érdekességek sokféleségében is csudálatosan
gazdag gyűjtemény alakult. Nagy természetrajzi
múzeumok mellett, amelyek között az ásvány-
tár Európa egyik leggazdagabb ilyenmű gyűj-
teménye, könyvtárát, néprajztárát és régiség-
tárát foglal magában. Valamennyi önálló pro-
gramot, önálló kulturmunkát betölteni hivatott
intézmény volna, külön utakkal, külön eszközökkel
s valamennyi közös tétő alatt s egyetlen szervező
és intéző kézben összpontosítva. A Nemzeti Mu-

708
m eredetét jelentő „rumpelkammer“ a szónak
s és új értelmében a Nemzeti Múzeum tárai ma
össze nem tartozó, egymással vonatkozásban
m álló intézeteknek a hagyomány kényszermar-
val való összefűzése és megerősítése.

Más, ugyancsak az eredet gyökerében s a le-
vitézlett idők „hivatalos“ tudományának a termé-
zetében rejtő baj az intézet rendkívül maradi
szelleme. Különösen áll ez a történeti jellegű gyűj-
teményeknél. Egyik jellemző tünete ennek a csö-
könyös maradiságnak egyebek között, hogy az ága-
pító Széchényi-családnak a legutóbbi időkig bi-
zonyos beleszólási joga volt a hivatalos állások
betöltésébe: a könyvtár két állását mindenkor a
Széchényi-család kívánságára kellett betölteni s
csak természetes, hogy a múzeumi tudomány egyik
legfontosabb és legbuzgóbban művelt tudomány-
szaka a családtörténet lett. A történeti gyűjtemé-
nyek általában a feudális magyar „tudomány“
anyaggyűjtő és feldolgozó helyei voltak. Ezzel
kapcsolatos volt egy módszeres elzárkózási törek-
vés a tanulni vágyó tömegek előtt. Ez a múzeum
szellemébe oly mélyen bevette magát, hogy a tör-
téneti jellegű gyűjteményekből a természetrajz-
ziakra is kiterjedt. Amint az épület belsejét, úgy a
szellemét is az elzárkózni akarás és a „felfohaly“
jellemzte különösen az elmúlt két évtized alatt.

Volt azonban a Nemzeti Múzeum alakulásá-
ban más tényező is, amely a múzeális anyag he-
lyes elosztását, felállítását és berendezését lehet-
lenné tette. Ez a régi magyar világ egész elren-
dezkedésének a természetéből folyik. A Nemzeti
Múzeum a XIX. század első három negyedében
az egyetlen magyar közgyűjtemény volt, nevében
a „nemzeti“ szó azt jelentette, hogy minden, ami
az ország emlékegyéből múzeális lecsúnek tar-
tatott, ide gyűjt be; a „magyar“ szó a megjelölés-

ben nem jelentett „faji“ jelleget. Magyar és nem magyar, hazai és külföldi művészeti, régészeti és természeti kincs ide gyűlt össze. Hetvenöt éven át a tárgyak rengetege halmozódott fel, s már a hetvenes években kezdenek helyhiányról panaszkodni. Már ebben az időben kezdenek a panasz orvoslására a muzeum anyagából kitelepítéseket végezni. Az első ilyen jelentékeny kitelepítés az Iparművészeti Múzeum létesítése, a második a néprajzi osztály önállósítása, a harmadik a képtárnak az Esterházy-képtárral való egyesülése Szépművészeti Múzeummá. Az anyag elosztása és a szétválás időpontja azonban sohasem tárgyi okoktól függött, s nem szerves és nem programmatikus átgondolások alapján indult meg, hanem személyi tekintetek alapján. Adva volt egy igazgató, előkelő, befolyásos rokonságu ur, mint gomb, s hirtelen hozzá kellett varrni a reprezentáló kabátot. A Nemzeti Múzeum raktáraiból kiszédték azt, ami éppen ott volt s így volt készen az új muzeum. Ez okozta azután, hogy a Nemzeti Múzeum, de a többi muzeum sem tudott még a magyar viszonyoknak megfelelő szerves és teljes életet élni, hogy minden gyűjtemény, az is, amelyik a legjobb igyekezettel kereste hivatása magaslatát, torzó kellett, hogy maradjon. Budapestnek négy helyen van egyiptomi, háromban antik plasztikai, háromban kiplasztikai, négyben plakett-, háromban magyar festészeti és szabászati, kettőben ötvös-történelmi gyűjteménye, az állam sovány dotációjából egy-egy tárgyért két-három állami gyűjtemény versengett egymással, s egyik a másik alakulását, fejlődését hátráltatta. E mellett az anyagok széttagolása úgy a tudományos földolgozást, mint a muzeum oktató feladatát alapszóban hiúsította meg.

Ezeknek a szervezeti bajoknak a gyors és gyökeres megszüntetését határozta el a közoktatásügyi népbiztoság, amikor erős és határozott kéz-

zel a Nemzeti Múzeum darazsfészkebe belenyúlt. Mindenekelőtt *elkülönítette a történelmi gyűjteményektől a természettudományiakat*. Ez utóbbiak vezetését a tudományos intézetek szövetségére bízta, amely máris megkezdte a természeti táruk modern átszervezését. A másik intézkedés, amely ezt nyomon kíséri *a könyvtár kiválasztása a muzeum testéből*. A muzeum könyvtára magán hordta mai napig eredetének magánjellegét, könyvanyagának természete és használati szabályai, bibliografiai felszerelésének páratlan fogyatkozásai egyaránt *intézményesen kizárták termeiből a nyilvánosságot* — *„muzeumi“ könyvtár volt a „Széchenyi Orszá-*

gos Könyvtár” — ez volt a hivatalos neve — s szónak abban a régi rossz értelmében, hogy a muzeumi tárgyakat zártan, porlepte szekrényekben őrizni és konzerválni kell. Magyarországnak egyetlen nyilvános közkönyvtára sem volt, amely a tudomány és kultúra minden igényére kiterjeszkedett volna. Ezt meg kell teremteni s ennek a magja nem lehet más, mint a Nemzeti Múzeum Könyvtára, mely a más hivatásu s így szükségképp más berendezkedésű múzeális anyagból kiszakítandó s új és más alapokon átszervezendő. Ennek a munkának a biztosítása érdekében a könyvtári a könyvtári politikai megbízottak hatásköre alá kell, hogy áttéessék.

A Nemzeti Múzeum sajátlagos történelmi muzeumcomplexumai szerves és szoros tárgyi kapcsolatok szerint kell, hogy egymás mellé csoportosuljanak. A muzeumszervezés alapelve, hogy az összetartozó anyagok együvé kerüljenek s együtt szolgálják a kutatás és tömegnevelés munkáját. A Nemzeti Múzeum tárai e mellett a jövőben nem szolgálhatják sován szempontok kultuszát, ami az utóbbi évtizedek fő-fő muzeumi jelszava volt, pusztán csak a topografiai szempont az, ami szerepet játszhat. Magyarországnak számára egy nemzetközi kultuális munkafelosz-

tásban a legkézentekevőbb, s legtermészetesebb feladat annak a gyűjtése és hasznosítása, amit ennek a földnek az élete és műveltsége teremlett. A művészeti értékek azonban egyetemeseek és általánosak. Az anyag elrendezése és elosztása tehát a következő szempontok szerint történhetik. Minden képzőművészeti emlék (festmény, szobor, grafika) a Szépművészeti Múzeum anyagával egyesül, minden iparművészeti tárgy az Iparművészeti Múzeumba olvad be. A kulturhistóriai jelentőségű gyűjtemények így ballaszijuktól megszabadulva, nagyszerű új életre tudnak kelmi: egyszerű önálló csoportjai lesznek, egy antik gyűjtemény, amely az őskortól a népvándorláskorig mindent felölel, egy etnológiai és etnografiai gyűjtemény, amely a nép életét annak külső megnyilvánulásaiban és a megvilalkozások okozta lelki rugóiban is iparkodik megérthetővé és hozzáférhetővé tenni, egy művelődéstörténeti gyűjtemény, mely az egyszerűbb és primitívebb népeket és őstörténeti élet körén kívül a művelődés szerves folyamatait és alkatrészeit tárja elénk s végül egy történelmi képtár, metszet- és rajzgyűjtemény, amely a történelmi élettel kapcsolatos személyi vonatkozásokat hivatott megőrizni. A történeti gyűjtemények nagy önálló csoportjai szerves összefüggésben és összeműködésben kell, hogy álljanak egymással, ezért bizonyos integrálódás és összekapcsolódás kívánatos közöttük, ami az igazgatásnak és a közös munka intézésének bizonyos zártabb kapcsolatát tételezi fel. A négy nagy csoport önállóan járja a saját utjait, az összekötés és összeműködés végrehajtására bizonyos szervezeti és adminisztratív kapcsolat szükséges. A művészeti gyűjteményrészek, a természetrajzi táruk és a könyvtár kikapcsolódásával így jut a Nemzeti Múzeum, mint Néprajzi és Művelődéstörténeti Múzeum igazi új feladatának a kiépítéséhez.

séhez: a kultusz egyetemes fejlődésének s topografiai vonatkozásainál fogva elsősorban a magyarországi népességi és művelődési életnek szerves feltárásához.

Kenczler Hugó.

Félszék 5/1